

'Mijn taak is ze naast de koker te laten kijken'

In gesprek met Zwanine Siedenburg

Zwanine Siedenburg woont midden in het centrum van Amsterdam, in de schaduw van de Sint-Nicolaaskerk. Ze ontvangt mij in een piepkleine maar prachtige woonkamer met uitzicht op de Zeedijk. Ze is werkzaam voor het Drugspastoraat. Samen met twee (net aangetreden) collega's vormt zij een actief team dat zich inzet voor mensen aan de rand van samenleving.

Eric Bras

SIEDENBURG (57) GING op latere leeftijd theologie studeren bij Hogeschool Windesheim, voor die tijd was ze operatieplanner in het AMC. Een zoektocht naar 'Wie ben ik zelf?' en 'Wil ik mijn hele leven planner zijn?' leidde tot de studie theologie, waarin voor haar relevante vragen aan de orde kwamen. Door stage te lopen in Aerdenhout/Bloemendaal en Rotterdam-Zuid heeft ze zich de presentiemethode eigen gemaakt: wie staat er voor mij en wat dient zich aan? Na onder meer de Pauluskerk in Rotterdam en inloophui-

zen in Den Haag en de Amsterdamse Staatsliedenbuurt kwam ze drie jaar geleden terecht bij het Drugspastoraat.

Wat is belangrijk in jouw werk?

'Waar ik van houd, zijn mensen aan wie je kunt zien dat het niet goed met ze gaat, mensen die er aan de buitenkant heel slecht uitzien. Bij zulke mensen ben ik benieuwd wat er achter zit: wat is het mooie aan hem of haar? Het goddelijke, zo je wilt? Wat is het liefdevolle aan hem, wat is zijn verhaal? Daar komt bij dat die mensen vaak niets meer te verliezen hebben en daardoor heel open zijn. Wat je ziet, dat is het ook.'

De mensen met een stabiel en succesvol leven, op wie ik mij eerder in Aerdenhout richtte, zijn echter niet helemaal naar de achtergrond verdwenen. Ik probeer werelden met elkaar te verbinden, dat is mijn grootste uitdaging. Ik heb ook in Den Haag gewerkt, bij inloophuizen: het mooiste vond ik daar de verbinding. Maaltijden voor daklozen, gekookt door mensen met een stabiel leven. Dan zie je dat de verschillen tussen mensen niet zo groot zijn. Voor mij zijn die momenten iets van het paradijs op aarde, dat is waar ik naar streef in mijn werk. En op die momenten is wederkerigheid belangrijk: jij kunt iets van mij leren en ik iets van jou, we luisteren naar elkaar.'

Hoe kun je je verbinden met die twee werelden?

'Persoonlijk heeft het onverwachte, spannende en onvoorspelbare grote aantrekkingskracht op mij. Dat maakt dat ik me, hoewel ik natuurlijk een stabiel leven heb, verbonden voel met die wereld van verslaafden, gekwetsten en arme mensen. Wie ben je, welke verhaal heb jij te vertellen? Ik probeer op te delven wat verrassend is aan mensen. Maar dat doe ik vanuit – en daar moet ik eerlijk over zijn – een stabiele positie. Als ik die niet zou hebben, dan zou ik anders in mijn werk zitten. Hier op mijn plek moet alles in orde zijn, netjes, gecontroleerd; een vaste basis. Het werk doe ik

Het onverwachte, spannende en onvoorspelbare heeft grote aantrekkingskracht

ook vanuit die geordendheid, met stapeltjes in mijn hoofd waar ik door de week heen een zetje aan geef.'

Heeft elke geestelijke verzorgers zo'n stabiele basis nodig?

'Ik denk het wel. Je bent je eigen instrument. Je moet jezelf goed kennen en met je eigen kwetsbaarheid kunnen omgaan.

En zo nodig die kwetsbaarheid ook kunnen inzetten.'

Hoe ziet je werk eruit?

'Ik kom veel bij HVO-Querido, de daklozenopvang. Daar hebben daklozen hun eigen kamertje met begeleiding. Dat is voor mij een goede plek, want ook daar komen twee werelden samen. De begeleiders stellen mij vaak de vraag: "Wat doe je nou anders dan wij?" Een collega zei ooit: "Wij doen hetzelfde als jullie, maar we houden het langer vol." Voor mij geldt dat ik koste wat kost het goede in die ander wil zien, ik wil God in die ander zien. Hoe ik het doe – ik bewerk die ander net zolang tot er iets gebeurt. Met kerst had ik bijvoorbeeld georganiseerd dat alle verslaafden die dat wilden

gaat ook om de sfeer. Dat zeggen ze niet met zoveel woorden, maar je merkt het effect. En er zijn verslaafden bij die zo'n project zien als mogelijkheid om een stapje te zetten: minder drinken, bijvoorbeeld, of meer regelmaat. Ze zeggen dat niet snel, maar je ziet het ze wel proberen.'

Kun je nog een voorbeeld geven van je werk?

'Naar aanleiding van een vraag om een uitvaart zijn we begonnen met het opzetten van een database van verhalen van mensen met weinig netwerk. Wij willen hun levensverhalen vastleggen: dit is wat je van mij moet vertellen als ik er niet meer ben. Dat zijn we de Walk of Life gaan noemen en daar hebben we subsidie voor los gekregen. Ik ben dus op zoek naar methoden om verhalen op te diepen. Dat proberen we te doen met behulp van vaste vragen, om zo herkenbare verhalen te kunnen bewaren. Het zou geweldig zijn als meer geestelijk verzorgers zulke verhalen zouden kunnen aanleveren voor die database.

Op straat mensen aanspreken, voelt niet meer goed

voor vijf euro mee kon doen als figurant in de levende kerststal. Mensen die de hele dag duizend keer heen en weer lopen, trillen, op zoek zijn naar een shot, zaten verkleed als de wijzen uit het oosten, tulband op, rustig naar muziek te luisteren. Een uur lang rust en genieten van de muziek. Een enorm contrast met hun normale dag. Al snel kwam de vraag: "Kan het nog een keer?" Maar het is natuurlijk niet elke week kerst, dus volgende week ga ik de bruiloft te Kana uitbeelden met een groep. Ik breng op deze manier verslaafden in een groep samen en geef ze een moment van rust. Het idee is ontstaan om dat twaalf keer te doen en van die twaalf momenten een goede foto te maken. Uiteindelijk willen we daar een kalender van maken om volgend jaar kerst uit te geven.'

Waarom is hun enthousiasme zo groot? Is dat die vijf euro?

'Vooral die vijf euro zijn natuurlijk belangrijk, maar dat kan mij niet schelen. En het

Het Drugspastoraat zoals het was, is denk ik kwetsbaar. Op straat mensen aanspreken, voelt niet meer goed. De mensen gebruiken meer drugs dan ooit, maar ze zijn ook rijker, waardoor het gebruik onzichtbaar is geworden. Mensen gebruiken in hun eigen huis. Maar nog steeds is er een grote groep die naar de inloophuizen komt. Voor hen ben je een luisterend oor, je probeert niet te evangeliseren. Mensen die drugs gebruiken, kunnen heel goed benoemen wat de geest betekent en hoe belangrijk het is om je goed te voelen. Het uiterlijke is daarbij niet belangrijk; het gaat hen om de innerlijke wereld. Als geestelijk verzorger is het niet zo moeilijk om daar aansluiting bij te vinden.

Daarnaast zijn er de inloophuizen van De Regenboog, daar komen we ook, maar dan zonder vergoeding. Die activiteiten worden gedekt uit de fondsen. Dan zijn er nog de vieringen waar nu vaak verslaafden met psychische problemen op af ko-

men. Ten aanzien van al het werk hebben we een realistische benadering: als we niet komen, worden we niet gemist en er wordt ook niet naar ons gevraagd. Heel af en toe gebeurt dat wel, bijvoorbeeld als iemand overleden is. Dat betekent dat we gestructureerd moeten werken: op vaste dagen gaan bepaalde collega's naar onderling verdeelde inloophuizen.

Ook is er bijvoorbeeld nog een groep Oost-Europese dakloze straatvegers, vaak verslaafd. Het contact met hen is tot stand gekomen via het koffiehuis in de Haarlemmerstraat. Zij rusten uit van hun werk in de stilteruimte van de Noorderkerk. Wij luisteren naar hun verhaal en hun problemen en een vrijwilliger van de Noorder zet koffie. Zo simpel is het soms. Er zijn veel groepen die totaal geen aandacht krijgen: bijvoorbeeld vluchtelingen die dertig jaar geleden uit Algerije zijn gekomen. Die hebben nergens recht op, zijn dakloos. Ons werk is dan ook maatschappelijk, gewoon dingen regelen, voor nachtopvang zorgen, zulke dingen.'

Is 'drugspastoraat' nog een goede benaming?

'Eigenlijk niet. Er is een enorme diversiteit aan mensen die buiten de boot vallen en al die mensen komen wij tegen, of ze nu verslaafd zijn of niet. We zijn bezig om uit te denken hoe je op de beste manier aandacht kunt hebben voor die diverse groep, met de beschikbare krachten: wij, het straatpastoraat, het Leger des Heils en het diaconaat van Amsterdam. Het is soms frustrerend dat er zo weinig structuur in de ondersteuning zit en dat de doelgroep zo omvangrijk is. De echte kansen liggen in de woonvoorzieningen, daar is een wereld aan werk.

Er bestaat nu ook nog een vrouwengroep, vanouds gerund door het straatpastoraat, het Leger des Heils en door ons. Die groep bestaat al jaren: de vrouwen die er komen zijn de verslaafde prostituees van vroeger. Meiden die nu aan de drugs zitten komen daar niet, die bereik je niet. Zo'n groep is

dus eigenlijk achterhaald. De vraag is hoe je beter kunt afstemmen op mensen die jou nu nodig hebben.'

Als jij een koers zou moeten uitzetten, hoe zou die er dan uitzien?

'Ik zou de krachten willen bundelen, zodat alle individueel begeleide mensen samenkomen. Ik denk dan een het voorbeeld dat ik eerder noemde uit mijn tijd in Den Haag: samen eten, voorafgegaan door een dienst (waaraan overigens niet iedereen deelnam). De maaltijden werden verzorgd door expats, ze waren keurig verzorgd, kwalitatief goed. De pastor die dat organiseerde, praat-

Zij kunnen iets van mij leren en ik iets van hen

te tijdens de maaltijd met iedereen en lege contacten. Zoiets zie ik ook voor me, gesteund door al de organisaties die ik noemde en de kerken. Een combinatie van verleiden (met eten) en geestverruiming in plaats van drugs. De geestelijk verzorger als geestverruimend middel.'

In het begin zei je: het goede in mensen zien. Als dat lukt, is dan je taak volbracht?

'Nee, dan begint het pas: dan kan een vertrouwensband ontstaan. Een voorbeeld is een man die uit zijn huis gezet werd, omdat er gedeald werd. Hij kwam terecht bij HVO-Querido. Er ontstond geleidelijk contact, hij vertelde zijn levensverhaal: een veelbelovende toekomst, gymnasium, enzovoort. Maar wel verkeerde vrienden en daardoor aan de drugs. Omdat zijn ouders hem wanhopig probeerden te behoeden voor onheil, sloeg hij op de vlucht, sprong uit het raam en raakte daardoor gehandicapt. Zijn rug vergroeid is geraakt en tegenwoordig zit hij in een rolstoel. Een heel intelligente, maar verslaafde man. Door zijn verhaal zie ik de mens achter deze gebruiker en het leed dat hij heeft aangericht. Nog steeds

heeft hij contact met een tante in België die hem af en toe een pakket stuurt, om te helpen. Die tante zegt: “Zolang ik leef, heb jij een vriendin.” Het leek mij een goed idee om die tante eens op te zoeken. En dat gaan we binnenkort doen! Tegen die tante heeft hij gezegd: “Ik heb een soort vriendin die mij bij jou wil brengen.”

En ben je dat ook, een vriendin?

‘Ik denk dat ik op dat moment een vriendin ben, ja, ik voel liefde en verbinding. Een relatie die ik overigens wel kan parkeren, zodra ik op weg naar huis ga. Het is de vraag of dat eerlijk is, maar zo houd ik het vol. En

Op een leuke manier moeten we doordrammen, tot mensen doordringen

ik ben ook echt blij als het contact lukt en iets oplevert. Maar het is de vraag of je dat voor iedereen kunt opbrengen. Ik weet van mezelf dat ik altijd op zoek ben naar het goede, bij iedereen, zonder te oordelen – althans, dat probeer ik. Ik ben als een vriendin, maar ik ben het niet. Dat moet wel duidelijk zijn, ook richting degene met wie ik in gesprek ben.’

Kun je nog een voorbeeld geven van de verbinding die je wilt maken?

‘Een andere voorbeeld is een initiatief om met verslaafden terug te keren naar hun geboortegrond. Ook daar hebben we subsidie voor gekregen. Mijn vroegere collega Mark Lieshout vertelde over de gewoonte om, voor militairen op missie gingen, een soort schriftelijke monument te maken: “Dit moet je weten als ik niet meer terugkom.” Niet naamloos ten onder gaan, noemde hij dat. Zo ben ik afgelopen week naar Naarden geweest met een groep verslaafden. Daar had ik een zaaltje geregeld bij een collega-dominee. Op de dag dat we zouden gaan, stond ik – zoals altijd – in de

woonvoorziening op hun deur te kloppen en was het: “Nee, ik ga niet mee. Ik voel me niet goed.’ Moet je je voorstellen: alles geregeld, bus, zaaltje en dan willen zij op het laatste moment niet mee. Maar we gingen toch: ik vroeg ad hoc andere mensen die ik eerder had leren kennen. Uiteindelijk zijn wij met zes mensen en een begeleider naar Naarden gereden. We konden daar lunchen en praten over levensverhalen. Gelukkig ging degene die uit Naarden afkomstig was ook mee, zodat de aanleiding in ieder geval klopte.’

Wat kunnen andere geestelijk verzorgers van jullie leren? Wat is het eigene aan jullie aanpak?

‘Wat wij doen is, denk ik, niet wezenlijk anders. Maar onderscheidend is wel dat we moeten doorzetten: op een leuke manier moeten we doordrammen, tot mensen doordringen. De eigen levenssfeer van iemand respecteren – kenmerkend voor geestelijk verzorgers – is er bij ons echter niet bij. Als we dat zouden doen, zouden we niemand meer spreken. We moeten proberen iemand te verleiden, stiekem over zijn grenzen heengaan, met heel je persoon. Daarin zijn we, denk ik, wel anders. De drempel is voor mij dan ook vaak hoog: je moet je er toe zetten en goed in je vel zitten, want je bent eigenlijk niet gewenst. Dat is die verslaving, ze kijken door één beperkte koker. Die drugs zijn zo belangrijk, dat ze verder alles laten hangen, vies en vervuild zijn, alle decorum laten varen. Mijn taak is, zou je kunnen zeggen, ze naast die koker te laten kijken.

En we moeten daarnaast – wat misschien ook wel anders is dan andere geestelijk verzorgers – contact leggen met begeleiders. Een bijzondere en jonge groep mensen die de hele dag met deze verslaafde mensen omgaat. Die begeleiders moet je respecteren in hun aanpak en vooral proberen ze aan te vullen. Zoals wij hier nu rustig zitten te praten, zou in de woonvoorziening onmogelijk zijn. Dan waren we al vijftiengewintig keer gestoord met onduidelijke en

drammerige verhalen van bewoners. Begeleiders werken daar iedere dag mee, dat is iets om respect voor te hebben.'

Als je niet gewenst bent, waarom zou je het dan doen?

'Misschien is het wel zo dat ik écht met hen wil zijn. Op al die momenten voel ik mij samen met hen één groep. Zoals met die kerststal: dan zijn we gelijk, doen we allemaal mee. Misschien ook wel een verschil met wat andere geestelijk verzorgers doen. Twee werelden komen dan bij elkaar en worden een. Een mooi voorbeeld daarvan is het moment waarop ik een groep drugs-verslaafden meenam naar de opnames voor *Pauw & Witteman* in de Westergasfabriek. Een van hen heette Dirk. Ik bedacht toen de "opdirkdag": ze werden allemaal lekker opgeknapt, pedicure, nieuwe of in ieder geval schone kleren en dan naar dat tv-program-

ma. Als gewone mensen in de gewone wereld; zij mochten daar zijn. Uiteindelijk ga je dan natuurlijk weer uit elkaar. Dat is een keihard moment: ik stap in mijn autootje en rijd naar huis, zij gaan weer de straat op en slapen buiten. Ik ben dus met hen, als vriend, maar uiteindelijk toch niet. Maar ik doe dat om ze echt even buiten die koker te laten kijken en voelen.

Het is niet mijn ambitie om verslaafden terug te halen in de gewone wereld, dat is me nog nooit gelukt. Maar ik wil wel bijdragen aan een mooiere wereld, waarin iemand die aan de rand zit toch een mooie dag kan hebben. Ik ga, tegen beter weten in, toch door met deze mensen.'

Drs. E.J. Bras is geestelijk verzorger bij Amsterdam UMC en redactielid van dit tijdschrift.
E-mail: e.bras@amsterdamumc.nl.